

Zmaga Kumer

Univ. Prof. Leopold Kretzenbacher – 90 letnik

Letošnjo jesen je dopolnil 90 let življenja najpomembnejši živeči evropski etnolog in kulturni zgodovinar, zaslužen tudi za raziskovanje slovenske ljudske kulture in dopisni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti.

Rojen je bil 13. novembra 1912 v Lipnici/Leibnitz na avstrijskem Štajerskem, kjer pa med tamkajšnjimi Slovenci po okoliških vaseh domača govornica takrat še ni bila zamrla. Njegov rod po očetovi strani izhaja s Pohorja. Saj se je njegov oče od tam preselil v Lipnico in se je vas Recenjak pred prvo svetovno vojno uradno imenovala Kretzenbach. Ali je morda treba v tej okoliščini iskati odgovor na vprašanje, odkod toliko jubilentovega zanimanja za slovensko ljudsko kulturo? Najbrž ni le naključje, da je po študiju in doktoratu na graški univerzi leta 1936, kjer je poslušal tudi slavista prof. J. Matla, za svojo habilitacijo izbral temo o germanskih mitih v pripovednem izročilu Slovencev (izšla v izdajah graškega muzeja Joanneum 1941).

Kot univerzitetni profesor je deloval v Gradcu (1940–1961), Kielu (1961–1966) in Münchnu (1966–1978). Neumorno je raziskoval etnološke, kulturnozgodovinske, ikonografske in jezikoslovne probleme ter svoja dognanja objavljajl v knjižni obliki in kot razprave v različnih evropskih periodičnih publikacijah. Nikoli ni bil kabinetni znanstvenik, marveč je svoje trditve opiral na podatke, pridobljene v lastnih terenskih raziskovanjih. Temeljito poznavanje svetovne strokovne literature mu je omogočalo široke primerjalne raziskave. V tak način znanstvenega dela je usmerjal tudi svoje študente, ko jih je vodil na študijske ekskurzije v mnoge evropske dežele in so iz njegove šole izšli kot danes že ugledni nemški etnologi.

Njegovo zanimanje je veljalo enako evropski kulturni zgodovini, ljudski materialni kulturi, pripovedništvu, ljudski pesmi, izročilu šeg, ikonografiji in pravni etnologiji – skratka, posegal je na različna področja, vedno z vidika »evropske primerjalne etnologije«.

Njegov znanstveni ugled dokazujejo ne samo mnoga odlikovanja, temveč tudi izvolitev za rednega ali dopisnega člana več akademij: v Münchnu (1969), na Dunaju (1971), v Uppsali (1974), v Helsinkih (1993), v Ljubljani (1993) in v New Yorku (1996). Več let je bil član raznih komisij, npr. za podelitev ugledne Herderjeve nagrade, ki jo je prejelo več Slovencev.

Bibliografija prof. Kretzenbacherja, ki so jo sestavili njegovi učenci in objavili v knjigi z naslovom *»Leopold Kretzenbacher – Vergleichende Volkskunde Europas. Gesamtbibliographie mit Register 1936–1999«* (München 2000), navaja 417 naslovov knjig, razprav in člankov, ne pa tudi 650 recenzij. Med temi jih cela vrsta dokazuje, kako je jubilent vedno pozorno in z naklonjenostjo spremljal delo slovenskih etnologov, večino poznal osebno in z mnogimi prijateljeval.

Skupaj z I. Grafenauerjem, N. Kuretom in M. Matičetovim je bil leta 1956 soustanovitelj študijske skupine »Alpes Orientales«, ki se je posvečala raziskovanju izročila vzhodnoalpskih dežel (Slovenije, Avstrije, Furlanije in retoromanske Švice). Kako uspešno je bilo, priča sedem zbornikov s sedmih posvetovanj v letih 1956–1972, vsakokrat v drugi vzhodnoalpski deželi. Švico je zastopal R. Wildhaber, Furlanijo G. Perusini. Razen na srečanja »Alpes Orientales« je prof. Kretzenbacher prihajal tudi na kongrese Zveze društev folkloristov Jugoslavije, ki so bili vsako leto v drugi republikli (vsako šesto leto v Sloveniji) in na vsakem sodeloval z referatom. Ob 50-letnici Glasbenonarodopisnega inštituta se je udeležil proslave (z razstavo) in o njej poročal v časopisu *Österreichische Zeitschrift für Volkskunde*.

V svojih delih je redno primerjalno upošteval slovensko gradivo, pri obravnavi večjih tem je slovenskemu izročilu namenil kar celo poglavje. Sicer pa se je loteval tudi posameznih vprašanj in s prispevki v *Slovenskem etnografu*, *Traditiones* in v tujih

periodikah obogatil slovensko narodopisje. Naj jih bo tu navedeno vsaj nekaj. L. 1954 je objavil študijo o obrednem kruhu »lucijščaku«, l. 1957 je pisal o gudalu in sorodnih ljudskih glasbilih, l. 1958 je v knjigi o tehtanju duš upošteval slovensko legendarno pesem o tem, l. 1959 je v *Alpes Orientales* izšla njegova razprava o priči iz pekla («Smledniška legenda»). Ker se je veliko posvečal ikonografiji, je segal celo po navidez neznatnih slovenskih primerih, recimo pisal o izviru izraza »scagati« v nekaterih naših legendarnih pesmih (1964). O ekvidni maski »rusa« je poročal v *Lares* 1965. V obsežnem delu o konjeniških tekmovalnih igrah (1966) je upošteval ziljsko stehvanje, v študiji o kulturnem opasovanju cerkvâ (1973) pa navajal tudi naše, ki jih je sam obiskal. Posebno se je poglobljal v apokrifno izročilo o Marijinih sanjah in je v knjigi o tem (1975) obravnaval še slovensko pesemsko izročilo. V knjižici z naslovom *Windradl und Klapotetz* (1975) je celo dokazal, da so to svojevrstno glasbilo štajerskih vinogradnikov z imenom vred prevzeli sosednji nemški Štajerci.

V razpravi *Das verletzte Kultbild* (1977) je eno poglavje posvetil ljubenski legendi o »Mariji udarjeni«. Podobno je l. 1978 v obravnavi mitske teme o enorogu upošteval fresko s to vsebino v cerkvi v Krašcah pri Moravčah, v raziskavi o poznosrednjeveški mistiki sv. krvi (1997) pa zajel tudi slovenske nabožne pesmi s tem motivom. Vseh njegovih del, ki bolj ali manj navajajo slovensko izročilo, je v bibliografiji navedenih vsaj 36, še l. 2001 pa je napisal zanimiv članek o zmaju v grbu Ljubljane.

V prof. Kretzenbacherju smo Slovenci vedno imeli dobrega prijatelja, ki je našo domovino spoznaval tudi kot popotnik in planinec ter pasivno obvlada naš jezik. Zaradi svoje odkrite, iskrene naklonjenosti do slovenske kulture si je nakopal nejevoljo svojih rojakov in moral pretrpeti neupravičene očitke, celo sovražna nasprotovanja.

Ob 90-letnici se mu slovenski narodopisci zahvaljujemo za dolgoletno zvestobo in mu želimo lep, spokojno veder večer življenja, ožarjen s spoznanjem, da je naredil več »kakor veleval je stan, več, kakor je bil storiti dolžan«. Njegova dela so mu prinesla trajen spomin tudi v slovenski narodopisni znanosti.